

Sorompón innen és túl

–Krisna-völgy Somogyvámoson

VARGA JUDIT

Absztrakt: „Krisna-völgy egy békés sziget a rohanó hétköznapi tengerén” – olvashatjuk az interneten. A tanulmányban azt tárgyalom, hogy ez a „békés sziget” milyen értelemben válik le szigetként a többségi társadalomról, és milyen típusú közösségről van szó: vajon egy erősen elzárkózottról vagy esetleg olyan csoportról, amely egyre inkább átértelmezi az ön maga állította határokat és megpróbál együttműködni a társadalom többi tagjával. Továbbá megvizsgálom a Krisna-völgyi hívők és a velük közös határon élők életvilágát, a közöttük létrejövő kapcsolatokat, interakciókat, és feltérképezem a Krisna-völgyi hívők, a Somogyvámoson élő Krisna-hívők és a faluban élő helyiek között húzódo határok mibenlétét, és a határok közötti átlépési lehetőséget. A völgyben és a faluban élő Krisna-hívők esetében egy olyan jelenségre mutatok rá, amelynek tanulsága, hogy a mindennapi gyakorlat térhasználatát eltér a hívők mentális térérzékelésétől. Ezt követően a völgyben és a faluban élő hívők közötti életmódbeli különbségeket veszem szemügyre, a völgybe való bekerülés folyamatát, és annak okait, hogy egyes hívők miért választják inkább a kinti, a Somogyvámosi életteret a benti, Krisna-völgyi helyett.

Kulcsszavak: Krisna-völgy, térhasználat, határok, mentális térképezés

Bevezetés

„Krisna-völgy egy békés sziget a rohanó hétköznapi tengerén” – olvashatjuk az interneten.¹ Tanulmányomban megvizsgálom, hogy ez a „békés sziget” milyen értelemben válik le szigetként a többségi társadalomról, azaz határai mit választanak el egymástól. Kérdésként merül fel, hogy egy erősen elzárkózott közösségről beszélhetünk-e, vagy esetleg egy olyan csoporttal állunk szemben, mely egyre inkább átértelmezi ön maga által felállított határait és próbál a társadalom többi tagjával közösen együttműködni.

Tanulmányomban a Krisna-völgyben és Somogyvámoson élő hívők életterei- nek vizsgálatával, a kinti és benti élettér közötti különbségekkel, a völgybe való bekerülés folyamatával, a terek közötti kapcsolatokkal foglalkozom. Megvizsgálom, hogy milyen funkciója van a Krisna-völgy bejáratánál álló sorompónak, hogy

¹ www.krisnavolgy.hu (A letöltés dátuma: 2010. szeptember 25.)

markáns elválasztó pontot jelöl, avagy szimbolikus jelentéssel bír. Körbejárom a határ témakörét, annak mibenlétét, átlépésének lehetőségeit, felvetve a következő kérdéseket: hol van Krisna-völgy határa, milyen értelemben van határa, és van-e egyáltalán határa? Végül ismertetem a mentális térképezés módszerével végzett kutatásom eredményeit, mely módszer segítségével a hívók térérzékelését kívántam megérteni, és összehasonlítani a mindennapok térhasználatával.

Kutatásom alapját a 2009-ben és 2010-ben Krisna-völgyben töltött öt hetes terepmunka alkotja: háromszor egy-egy hetet és egy alkalommal két hetet töltöttem a közösséggel. A kutatást a Krisna-völgyben működő Öko-völgy Alapítvány és a PTE BTK Néprajz – Kulturális Antropológia Tanszék között 2008-ban létrejött együttműködési megállapodás tette lehetővé.² Terepmunkám során interjúkat készítettem Krisna-völgyi illetve Somogyvámoson élő, különböző korú és nemű, régóta és rövid ideje ott lakó Krisna-hívókkal, valamint néhány helyi lakossal is beszélgettem. Az interjúzás mellett résztvevő megfigyelést végeztem, két hétig dolgoztam a Krisna-völgy kertészetében, részt vettem a reggeli szertartásokon, a közös étkezéseken, és betekintést nyerhettem néhány hívó otthonába is.

Fontos hangsúlyozni, hogy az itt ismertetett anyag az általam vizsgált időszakra, tehát 2009–2010-re érvényes. Terepmunkám során megfigyeltem, hogy a Krisna-völgy szerkezete, szervezeti felépítése nagyon rövid idő alatt is hatalmasat tud változni. Mivel egy fiatal, még nem kiforrott rendszerről és közösségről beszélünk, a folyamatos változások a mindennapok természetes velejárói. Így a hívók – tanulmányomban bemutatott – térérzékelése, a határ kérdéskörének körbejárása, az ehhez kapcsolódó mozgások és kapcsolatok rendszere az általam terepen töltött időszakra érvényesek. A minden téren megfigyelhető folyamatos változások, Somogyvámoson és a „külvilággal” egyre inkább közös utat kereső mozgalom próbálkozásai mind olyan tényezők, amelyek a vizsgált téma eredményeit újabb irányba mozdíthatják.

Krisna-völgy Somogyvámoson

A HARE-KRISNA MOZGALOM MAGYARORSZÁGI TÖRTÉNETE

Közép- és Kelet Európában, így Magyarországon is a történelmi helyzetből fakadóan az új vallási mozgalmak Nyugathoz képest megkésve, csak az 1990-es évek elején bontakozhattak ki hivatalosan, azonban illegálisan már az 1970-es évek közepétől jelen voltak a legtöbb országban.

² Itt szeretném megköszönni a Krisna-hívóknak és az Öko-völgy Alapítvány munkatársainak segítségét, akik mindig készséggel álltak rendelkezésre.

Magyarországra egy jógaoktató hívta meg az első Krisna-hívőket 1976-ban. Ekkor még titokban, egy bérelt lakásban tanították a Nyugatról érkezett hívők a magyar érdeklődőket. Rövidesen avatást³ kapott az első pár tanítvány, ám 1980-ban az avatásokat végző gurut kitiltották az országból, de addigra már 25–30 hívőt felavattak. Ezt követően a Krisna-tudat Nemzetközi Szervezeténél, az ISKCON-nál botrányt tört ki, egyes hívők elhagyták a mozgalmat, a szervezet léte meggingott. Ennek hatására a magyar közösség egy része is elhatározta magát az ISKCON-tól, és 1990-ben megalapították a Magyar Vaisnava Hindu Egyesületet. A többi hívő, aki kitartott az ISKCON mellett, az 1980-ban az országból kitiltott guru segítségével létrehozta a Magyar Krisna-tudatú hívők közösségét (MKTHK), és 1989-ben hivatalosan bejegyzett egyházzá váltak (Kamarás 1998: 48–62). Az egyház megerősödése után egyre több hívő csatlakozott a közösséghez, az ország különböző pontjain alakultak ki prédikálóközpontok és templomok, például Budapesten, Pécsen, Egerben, Debrecenben, Szolnokon. Miután az MKTHK hivatalosan bejegyzett egyházzá alakult, a következő pár évben negatív társadalmi megítélés övezte, melyet a sajtóban megindult szektaellenes hadjárat is tovább fokozott. Enyhülés 1994-ben következett, amikor az országgyűlés legitímálta a Krisna egyház működését és állami támogatást szavazott meg neki. A magyarországi Hare Krisna mozgalom történetében talán az egyik legfontosabb esemény, az 1993-ban induló Krisna-völgy kialakítása, mely azóta is folyamatosan bővül és fejlődik.

KRISNA-VÖLGY TÖRTÉNETE

A Hare Krisna mozgalom egyik legfontosabb célja az önellátó farmközösségek létrehozása. A magyarországi közösség az 1990-es évek elején kezdett a célnak megfelelő területek keresésébe. Két éves keresgélés után Somogyvámos mellett döntöttek, ahol az akkori polgármester, Hanzel László elfogadta a Krisna-hívők letelepedési kérelmét, mert gazdasági felemelkedés lehetőségét látta a közösség letelepedésében (Farkas 2009: 333). A falu önkormányzata és a krisnás vezetés által közösen szervezett fórumokon hívták össze a lakosokat, ahol megszervezték a kárpótlási földek megvásárlását (Barabás 1997: 5). 1993-ban 180 százalékos áron 120 hektárnyi földet vásároltak meg a hívők a helybéliektől, ahol a húsz-huszonöt fős közösség nekilátott a farm létrehozásának. Elsőként a templom épületét alakították ki, melynek munkálataiban sok falubeli is részt vett. A farm megvalósulását negyven százalékban indiai szervezetek támogatták, a

³ Azok a Krisna-hívők, akik a vallás gyakorlásával elérték egy bizonyos lelki fejlődést, avatást kérhetnek lelki tanítómesterüktől. Az avatás ünnepélyes esemény, melynek alkalmával a tanítvány lelki nevet kap és fogadalmat tesz tanítómestere előtt, hogy követi a Krisna-tudat szabályait és napi tizenhat kört ismétel el a Hare Krisna mantrából.

többi összeget a hívek adományokból, könyvárusításból gyűjtötték össze (Kamarás 1998: 72–73. idézi Farkas 2009: 333). 1994 februárjában, a mozgalomalapító Prabhupada születésének századik évfordulóján tették le a templom alapkövét, a felszentelésre 1996. szeptember 5-én került sor, nagy fesztivál keretében (Farkas 2009: 333). Krisna-völgy 2010-ben ünnepelte fennállásának tizenhetedik évét, mely idő alatt rengeteg fejlődésen ment keresztül. A területet sikerült tovább bővíteni, 2009-ben 266 hektár állt a völgy birtokában. Az évek során felépültek a lakóházak, az általános iskola, a vendégház, a játszótér és még számos épület. A biogazdálkodás egyre nagyobb területen folyik, mely tehenészettel és méhészettel bővült. Krisna-völgyben a vizsgált időszakban gabonából tízszeres túltermelés volt, zöldségből és gyümölcsből a hívők fogyasztásuknak körülbelül 70 százalékát termelték meg.

SOMOGYVÁMOS

Somogyvamos a külső-somogyi régió dél-nyugati részén található település. A 2001. évi népszámlálási adatok alapján a faluban a vallási felekezetek megoszlása a következő: római katolikus 59,6%, református 1,2%, evangélikus 11,5%, Krisna-hitűek 18,8%, felekezeten kívüli 6,7%, nincs adat 2,2%. A nemzetiségek eloszlása: magyar 81,3%, cigány 10,3%, német 0,6%, román 0,5%, nincs adat 7,3%.⁴

A falu lakossága a '90-es évek óta állandó változásban van, a lakosok száma növekedik, ami nagymértékben a faluba újonnan beköltöző Krisna-hívőknek köszönhető. Dinamikus lakosságcsere figyelhető meg a fokozatosan megújuló, színes arculatot mutató településen.

Somogyvamos a középkortól a központi szerepet betöltő Somogyvár árnyékában élt (Barabás 2003: 47), napjainkban azonban a Krisna-völgyi turizmus egyre több látogatót hoz a településre. A településen kevés a munkalehetőség, a Krisna-völgyi biofarm a faluban a legnagyobb munkáltató, ahol sokan vállalnak alkalmi munkát a kertészetben és az építkezéseken.

Sorompón innen és túl

KRISNA-VÖLGYBE VALÓ BEKERÜLÉS FOLYAMATA

Ebben a fejezetben azt a szabályrendszert próbálok felvázolni, amely a völgybe való bekerülés illetve a völgyben folytatott élet alapját jelenti. Fontos

⁴ www.ksh.hu (A letöltés dátuma: 2010. szeptember 13.)

hangsúlyozni, hogy az elméleti rendszer kereteit gyakran módosítják az éppen adott gyakorlati lehetőségek.

A Krisna-völgybe való beköltözés szempontjából alapvetően kétféle csoportot különböztetünk meg.⁵ Az egyik a *szimpatizánsok* csoportja (I), akik még nem hívők, érdeklődnek a Krisna vallás iránt, szeretnének megismerkedni a Krisna-tudattal. A másik csoportot (II) a már *aktív Krisna-tudat gyakorlók* alkotják, akik az ország más központjaiban már megismerték és gyakorolják a Krisna vallást.

I. A szimpatizánsok völgybe való bekerülési folyamata:

Azoknak a személyeknek, akik az utcán kerülnek kapcsolatba a Krisna-tudattal egy könyvosztó hívőn keresztül, vagy éppen turistaként ismerkednek meg Krisna-völgyben a hívők világával, és mélyebb ismereteket szeretnének kapni a vallásról és az életmódról, azok számára létezik az úgy nevezett *bhakta-program* (bhakta – Krisna-hívő). A szigorúan kialakított rendszer hat lépcsőfokból áll, kihagyni, átugrani egyet sem lehet. Ezek a lépcsőfokok a következők:

1. Egy *hétvége* Krisna-völgyben, mely egyfajta bevezetés, ráhangolódás az itt folytatott életmódra, valamint a legalapvetőbb ismeretek megszerzésére alkalmas. A résztvevők megízlelhetik az indiai vegetáriánus konyha ételeit és bekapcsolódhatnak a biokertben való munkálatok elvégzésébe.

2. Egy *egyhetes képzés*, mely alatt egy általános áttekintést kapnak az érdeklődők a Krisna-tudat alapfilozófiájáról, a viselkedésről, a szokásokról, a templomi programokról, valamint az ún. szolgálatokról.

3. Az *öthetes képzés* egy filozófiai alapot és egy gyakorlati alapot nyújt. A jelöltek megtanulnak öltözködni (azaz felölteni az indiai eredetű viseletet), megismerkednek az ún. szolgálat elvével,⁶ tisztába kerülnek azzal, hogy a Krisna-völgyben folytatott életmódnak mi az alapja, folyamata. Az öt hét elteltével a résztvevők mélyebb ismeretekkel rendelkeznek a Krisna-tudat kultúrájáról és társadalom-koncepciójáról.

Az első három képzés elvégzésére bárki jelentkezhet. A negyedik lépcsőfok előtt azonban már egy komolyabb vizsgát kell tennie a jelöltnek. Ezen a beszélgetésen meghallgatják, hogy milyen elképzelése van az életéről, mit szeretne csinálni, miért és hogyan szeretné azt csinálni, és mennyire érzi a Krisna-tudatot élete részének, hogyan lesz Krisna az ő elképzeléseinek a része. Amennyiben a vizsga sikeres, a jelölt jelentkezhet a következő képzésre.

4. Az *egyéves képzés* alatt a résztvevők részletesen tanulmányozzák a szentírásokat, illetve misszionárius munkát végeznek, könyvet, ételt osztanak, részt vesznek a Hare Krisna-mozgalomhoz kapcsolódó tevékenységekben.

⁵ R. K.-val folytatott beszélgetésem alapján. 2009. március 30.

⁶ A Krisna tudat hívői úgynevezett szolgálatot teljesítenek. Minden szolgálat Krisna tiszteletének szól. Az elvégzett szolgálatért a hívők nem fizetést, hanem teljes ellátást kapnak.

5. A *négyéves képzés* a Bhaktivedanta Hittudományi Főiskolára levelező képzést foglalja magába, mely részletes és mély tudást nyújt a védikus filozófiáról.

Ha az első öt lépcsőfokot teljesítette valaki, utána ismét egy vizsga következik, ahol egy személyes beszélgetés és az előző öt év tevékenységei alapján eldöntik, hogy elvégezheti-e a következő és egyben utolsó képzést. A Krisna-völgyi társadalomnak ugyanazt az egészségügyi és szociális hátteret kell tudni biztosítani a tagjai számára, mint amit az állam biztosít. A bhakta-programot elkezdő jelölt az első öt évben az állami rendszer tagja marad. Az ötödik év azonban vízváltató, mert ekkor döntenek arról, hogy a jelölt átkerülhet-e az egyházi rendszerbe vagy sem, ami azt jelenti, hogy amit eddig az állam biztosított számára, mint például a tb-t vagy a nyugdíjat, azt onnantól kezdve az egyház veszi át. Ha valaki úgy dönt, hogy szeretne misszionárius lenni, és az egyház elfogadja őt, onnantól kezdve élete végéig (vagy amíg esetleg úgy nem dönt, hogy elhagyja Krisna-völgyet), az egyház vállal érte felelősséget. Emiatt fontos kérdés az, hogy kik alkalmasak mindeyre.

6. Az utolsó *kétéves képzés* arra szolgál, hogy a hívó megpróbálja minél jobban elmélyülni a vallásban és megtalálni helyét a közösségekben.

Mint látjuk, a jelentkezőknek a képzés alatt több vizsgán kell átlépniük, melyek alkalmával a vezetők eldöntik, hogy az egyén folytathatja-e a képzést, vagy sem. Ennek okát a következőképpen fogalmazta meg Krisna-völgy egyik vezetője:

„Nem az a cél, hogy mindenki itt lakjon. A cél, megőrizni a lelkiséget, a tisztaságot, a misszionárius elveket és hogy ezáltal segítsük a társadalmat. Létrehozunk egy önfenntartó faluközösséget, ami úgy tud működni, hogyha megfelelő közös elv és közös cél az mindig megvan.”⁷

II. Az aktív Krisna-tudat gyakorlók völgybe való bekerülési folyamata:

Azok számára, akik már Krisna-hívők, és szeretnének a Krisna-völgybe beköltözni, egy egyéves próbaidő szolgál arra, hogy a jelentkezők megbizonyosodjanak arról, hogy valóban képesek-e Krisna-völgyben élni. Ezeknek a hívőknek Somogyvámoson a faluházban, vagy albérletben biztosítanak szállást, onnan járnak be a völgybe. Ők a Krisna-tudat kultúráját, hátterét, filozófiáját már ismerik és gyakorolják, viszont a völgyben folytatott életmód gyakorlati oldalával jobban meg kell ismerkedniük, gondolva itt a földművelésre, az egyszerűbb életmódra, mellyel a városi központokban nem feltétlenül kerültek kapcsolatba. Ha letelt az egy év, és a közösség is alkalmasnak találja a jelentkezőt, akkor ő eldöntheti, hogy szeretne-e Krisna-völgyben maradni vagy sem. Ha igen, akkor az állami rendszert elhagyva bekapcsolódik az egyházi rendszerbe, ahogyan ezt fentebb már láttuk. Ez jelentős lemondásokkal jár, hiszen Krisna-völgyben jórészt minden az egyház

⁷ R.K. 2009. március 30.

tulajdona, a hívőknek csak minimális magántulajdonuk van. Az elvégzett szolgáltatokért nem fizetést kapnak, hanem teljes ellátást. A saját maguk által termelt élelmiszereket fogyasztják és a közösen felépített otthonaikban laknak.

Azok, akik nem vállalják, vagy valamilyen oknál fogva nem férnek bele az egyházi rendszer kereteibe, tehát nem a völgyben laknak, ők az úgynevezett támogatói körhöz tartoznak, szolgálatukért fizetést kapnak, melyből minden évben egy jelképes összeggel támogatják az egyházat. Sok ilyen hívő dolgozik a völgyben, akik Somogyvámoson laknak bérelt vagy saját házukban.

Amint azt a tanulmány elején említettem, ezt a bemutatott elméleti rendszert nagyon gyakran felülírja a gyakorlat, a valóságban e mintához képest eltéréseket tapasztalhatunk az úja tagok völgybe való bekerülési folyamatát illetően. Erre jó példa az olyan esetek gyakorisága, amikor egy, a vallást már gyakorló hívő egyből a völgybe költözik és nem „kint” tölti le az egy év próbaidejét, holott az elvekben az áll, hogy Somogyvámoson lakik, és onnan jár a völgybe. Ha a völgyben éppen van rá lehetőség, azaz van a jelentkező számára üres hely, ahol lakni tud, akkor azonnal beköltözhet. Terepmunkám során is több ilyen esettel találkoztam, és azt tapasztaltam, hogy az események sokkal nagyobb mértékben függenek a völgy aktuális lehetőségeitől és igényeitől, mint az elméletben megfogalmazottakról.

SOROMPÓN INNEN ÉS TÚL – KRISNA-VÖLGY VAGY SOMOGYVÁMOS

Láthatjuk tehát, hogy Krisna-völgybe bekerülni, beköltözni nem könnyű feladat, rengeteg lemondással jár, melyek fontosságát és előnyét elméletben belátni valószínűleg könnyebb, mint azt meg is valósítani. A tagoknak fel kell tudni vállalniuk a szoros és zárt közösségben való életet, a közösség tagjaival való együttműködést, az egymásrautaltságot, és mindenekelőtt egy pontos szabályok által irányított életmódot. Aki a szabályrendszer valamelyik elemének nem tud megfelelni, az nem költözhet be Krisna-völgybe. Kapcsolata mindennapos lehet a völgygel, szolgálatát végezheti a völgyben, de nem kerül bele a Krisna vallás egyházi rendszerébe, hanem az állami rendszer támogatását kapja továbbra is.

Annak, hogy valaki miért nem fér bele az egyházi keretbe, azaz miért nem a völgyben, hanem mellette, a sorompó túloldalán lakik, különböző okai lehetnek. A költözködő emberek négy csoportját különböztetem meg a következőképpen:

1. rögtön a völgybe költözők
2. rögtön a faluba költözők
 - a) akik nem szeretnék beköltözni a völgybe
 - b) akik szeretnék beköltözni a völgybe = 3. akik a faluból a völgybe költöznek
4. a völgyből a faluba vagy távolabbi helyre költözők

Ezeknek a mozgásoknak a következő okai lehetnek: A völgybe való beköltözésnek alapvető feltétele, hogy a jelentkező egészségi állapota megfelelő legyen. Ez azért fontos, mert ahogy a jelölt beköltözik, úgy átkerül az állami rendszerről az egyházra, s ezért ha bármi olyan betegsége lenne, aminek kezelését számára eddig az állam finanszírozta, azt az egyház már nem feltétlenül fogja tudni megtenni. Természetesen, ha egy régóta a völgyben lakó hívő megbetegszik, és hosszabb kezelésre szorul, akkor nem illesztik őt vissza az állami rendszerbe, ő érte már az egyház vállal felelősséget.

Alapvető jellemzője Krisna-völgynek, hogy az áram csak a főépületbe, azaz a templomba, valamint az irodákba van bevezetve. A lakóházakban nincsen áram, ezért se villany, se mosógép, se más elektromos árammal működő eszközök használata nem lehetséges. Többen vannak, akiknek az áramról való lemondás és ezáltal számos szolgáltatás elhagyása túl nagy lemondással jár. Ők jobban ragaszkodnak olyan anyagi dolgokhoz, amelyek a völgyben nem létezhetnek, ezért inkább a kinti létet választják, ahol mindezeket megkaphatják.

Fontos szempont, hogy a völgyben egy szorosan összezárt közösséget találunk, ahol mindenkinek megvan a maga részfeladata, melyet kötelessége elvégezni, mivel a közösség tagjai egymásra vannak utalva a megélhetés szempontjából. Ahhoz viszont, hogy ez megfelelően tudjon működni, egy szigorú szabályok által vezérelt életmódot kell betartani, melyet nagymértékben befolyásolnak a Krisna vallás alapelvei. Aki ezeknek a szabályoknak nem tud eleget tenni, az nem élhet Krisna-völgyben. Vannak olyanok is, akiknek a természetük más – a közösség tagjai ezt szabadabb természetnek nevezik –, amely nem alkalmas egy olyan szigorú szabályok alapján működő közösségben való létre, mint amilyen Krisna-völgy. Ők is a vallás elvei szerint élnek, de saját megszokott életmódjukat nem tudják, vagy nem akarják feladni.

„Az embernek a természetét is figyelembe kell venni. Tehát ha az a természete, hogy lemondó szerzetesként élje az életét és 100% -ig teljesíti, amit a vezetők mondanak, akkor nagyon jó, hogy valaki így tud élni. Itt egy nagyon egyszerű életmódot lehet folytatni, és igazából semmi külső zavaró tényező nincsen. Akinek az a természete, hogy egy kicsit függetlenebb alkat, akinek vannak egyéni ötletei bizonyos dolgok megoldására, nem annyira maximálisan végrehajtani, hanem inkább kitalálni, teremteni és azt valamilyen szinten fenntartani, akkor nekik inkább az való, hogy támogatókká válnak és akkor inkább független gazdaságilag valamilyen szinten függetlenül Krisna-völgytől kint helyezkednek el.”⁸

– fogalmaz egy kint lakó hívő.

A völgyben való intim szféra hiánya is egy olyan ok, ami miatt egyesek inkább Somogyvámot választják lakóhelyül. Ez gyakori például a párkapcsolatban

⁸ G. 2009. április 1.

élő hívőknél. A völgyben, amíg két, párkapcsolatban élő hívő nem köt egymással házasságot, addig nem élhetnek közös háztartásban. A még nőtlen férfiak és a hajadon nők külön, az úgynevezett ashramokban laknak, amelyek közös mosdóval ellátott, négy-öt szobás épületek, ahol egy szobában két-három hívő él együtt. Előfordul néha az is, hogy miután a pár összeházasodott, még egy ideig külön kell lakniuk, mert pénz hiányában a völgy nem tud házat biztosítani számukra. Emiatt többen inkább a faluban választanak lakóhelyet, ahol együtt tölthetik napjaikat.

„Amellett, hogy végül itt van egy bizonyos rendszer, hogy kinek milyen sorrendben jut egy közös kis garzon ház, nekünk nem volt pénzünk, tehát esélyünk se lett volna arra, hogy építkezzünk, magyarul várni kellett volna a sorunkra és mások sokkal régebb óta vártak arra, hogy akkor kapjanak valami lakhelyet, ahol együtt tudnak a házaspárok élni. Bent vannak még olyanok, akiknek nincs úgy lehetőségük, házaspár, de az egyik a lányokkal lakik, a másik a fiúkkal. Merthogy nincs még annyi lakás vagy ház, amennyi szükséges lenne. Ilyen szempontból be kell állni a sor végére és várakozni pár évet.”⁹

Nagyon ritkán, de előfordul olyan eset, hogy valakit kitiltanak a völgyből. Ez általában a vallás szabályainak megszegése és helytelen viselkedés miatt történik, vagy akkor, ha a közösség úgy érzi, hogy az egyén nem tud a csoport többi tagjával megfelelően együttműködni – ezekben az esetekben Krisna-völgy vezetése eltanácsolhatja az illető egyént Krisna-völgyből. Ilyen esetben a kitiltott személy kikerül a krisnás egyház támogatási rendszeréből, azaz visszakerül az állami rendszerre. Mivel a völgyben nem rendelkezett magántulajdonnal és fizetés helyett teljes ellátást kapott, ezért ilyenkor az egyház biztosít számára egy akkora összeget, amivel el tud indulni a kinti világban. Ez vonatkozik azokra a hívőkre is, akik saját elhatározásból döntenek úgy, hogy a továbbiakban inkább kint gyakorolják vallásukat, valamint az olyanokra is, akik teljes mértékben szakítanak a vallással és új életet kezdenek.

Az említett okokat jól összefoglalja a következő interjúrészlet:

„Hát a völgyben sokkal egyszerűbb életet élnék. Nincs áram bevezetve, egy-két helyen van, a templomban, az iroda épületben is van, de mondjuk a családi házaknál nincsen. Hát azért akkor kézzel kell mosni, itt van egy rádióm, meghallgatom a híreket reggel, van mosógép, azzal mosok, ez sokkal kényelmesebb, van lámpám, nem kell gyertyázni. A másik az, hogy igazából én úgy tudtam volna beköltözni, hogy beköltözök egy közös épületbe, amiben lányok laknak. Hát nem akartam, mert én egyedül élek és nem akartam másokkal, a koromnál fogva sem könnyű. Ott, akik bent élnek, szolgálatot végeznek, ami egy nagyon szép dolog és nagyon komoly dolog, de nem mindenki tudja ilyen teljes időben csinálni, mint akik ott vannak és az,

⁹ G. 2009. április 1.

hogy tulajdonképpen a farm, a völgy teljes ellátást ad, étkezést, szállást, ugyanakkor, ha szeretnének valahova elutazni, venni valamit, akkor azt külön kell kérvényezni. Ezek olyan dolgok, amik védettséget adnak annak, aki bent lakik, mert gondoskodnak róla minden szempontból, másrészt, aki megszokta önállóan az életet, annak ez egy kicsit ez idegen [...] itt egy kicsit szabadabban élek, mint mondjuk bent ilyen szempontból, ugyanakkor nagyon szép az, akik bent tudnak élni, mert a vallás fontos része, hogy az ember le tudja mondani az anyagi dolgokról, amik idekötik az anyagi világhoz.”¹⁰

Eddig azokat a tényezőket tekintettem át, amelyek azokra vonatkoznak, akik beköltöznek a völgybe, de a fent említett okok valamelyike miatt úgy döntenek, inkább kint választanak lakóhelyet. Vannak azonban sokan, akik Somogyvámoson laknak, és nagyon szeretnének bekerülni a völgybe. Várakozásuknak oka általában a völgyben való hely, valamint pénz hiánya, de sokan vannak olyanok is, akik még úgy érzik, valamilyen szempontból nincsenek felkészülve a völgyben folytatott szigorú életre és fontos azt is megjegyezni, hogy Krisna-völgy befogadóképessége véges, így ha túllépnék a megfelelőnek becsült létszámot, akkor a meglévő földterület növelésére is szükség lenne. Erről a farm egyik vezetője így fogalmaz:

„Krisna-völgy befogadóképessége 250–300 fő, ha nézzük, hogy most hányan élnek itt, akkor mondhatjuk, hogy a jelenlegi létszámmal elértük ezt a számot, ha gyerekeket meg a jövő generációkat is beleszámoljuk. Ami nem azt jelenti, hogy bezárjuk a kapukat. Hanem azt jelenti, hogy fejlődünk-fejlődünk, amíg el nem érjük a határt. És ha elértük azt a határt, akkor csinálunk egy másik Krisna-völgyet valahol.”¹¹

A lakóhely nem függvénye egy közösséghez való tartozásnak. A hívő akkor is tartozhat a közösséghez, ha nem a völgyben él, sőt a völgy közelében sem. Ezzel természetesen a hívők is tisztában vannak, mégis a velük folytatott beszélgetésekből az a következtetés vonható le, hogy a kint lakók többségének számára – és ez nemcsak Somogyvámosra vonatkozik, hanem távolabbi területek hívőire is – a völgyben való élet mint elérendő cél jelenik meg, a völgyben élő bhakták pedig büszkék rá és boldogok attól, hogy bent élhetnek. Ezt jól tükrözi a következő interjúrészlet, amiben a hívő megfogalmazza, hogy a kinti lét tulajdonképpen nem is különbözik sok mindenben a bentitől, hiszen a kintiek is ugyanúgy élhetnek, a végén azonban hozzáteszi, hogy mindezek ellenére ő soha nem szeretett volna kintivé válni. Az interjút egy olyan hívővel készítettem, aki bent élt a völgyben, de magánéleti okoknál fogva ki kellett költöznie onnan.

¹⁰ M.I. 2009. március 31.

¹¹ R.K. 2010. május 5.

„Szóval ugyanúgy csinállok szinte mindent, mint itt a farmon. Az, hogy a sorompó másik oldalán vagyok a harmadik házban, az nem egy nagy távolság. És attól még tényleg ugyanúgy történik szinte minden napom. Lehet, hogy van áramom, lehet, hogy van mosógémem, de ugyanúgy nem használok például kemikáliákat, vagy ugyanúgy próbálok gyakorolni a Krisna-tudat minden részét, mint ahogy itt gyakorolják a hívők, és hát ugye az is egy fontos szempont, hogy nem is mindenki tud például itt élni Krisna-völgyben és nem is mindenki élhet itt Krisna-völgyben. [...] Tehát én nem érzem magam igazából sok szempontból külsősnek. Tehát én azt gondolom, hogy aki kint lakik itt a faluban, az is mindenben részt vehet, és ugyanúgy mindent csinálhat. Ugyanúgy, mint ahogy egy bent lakó bhakta. De nagyon nem szerettem volna soha sem ilyen külsős lenni.”¹²

A Krisna-völgyi élettér azért jelent a vallás hívei számára egy elérendő célt, mert a völgyben tud leginkább megvalósulni teljes valójában a vallás gyakorlása. Nemcsak a filozófiai, hanem gyakorlati része is: az önfenntartás, a gazdálkodás, a tehenek és ökrök tisztelete, a vallási ideológia egyszerre gyakorolható. A részegységekből összeáll a rendszer.

A következő táblázat az 1999-től 2010-ig terjedő időszakban zajló létszám-változást mutatja be,¹³ amelyből kiolvashatjuk, hogy évekre lebontva hány Krisna-hívő élt Krisna-völgyben, Somogyvámoson és összesen mindkét területen. A kezdetben huszonöt-harminc főből álló közösség, ami 1993-ban a terület megvásárlása után nekilátott a farmgazdaság kialakításához, az ezredfordulóra megnégyszerezte tagjainak számát, így az 1999-ben még 79 fő számláló csoport 2000-re már elérte a százfős létszámot. Ekkor a Somogyvámos területén élő hívők száma még nem volt jelentős, ám láthatjuk, hogy egyik évről a másikra ők is megkétszereződtek, 1999-ben 11-en, 2000-re már 21-en éltek a faluban. A 2000-es évtől magabiztos növekedés figyelhető meg mind a völgyben, mind a faluban. 2004 tekinthető a csúcspontnak, amikor a hívők összlétszáma elérte a 176 főt. Ebben az évben volt Krisna-völgynek eddig a legtöbb lakója, 152 fő. Az utána következő kis visszaesést követően a 2010-es adat megközelíti a 2004-ben elért csúcst. A Somogyvámoson élő Krisna-hívők létszáma 2001-től minden évben átlag négy-öt fővel gyarapszik. Vannak közülük olyanok, akik idővel beköltöznek a völgybe, de helyükre folyamatosan újabb hívők érkeznek.

Egy közösség akkor tud hosszútávon fennmaradni, ha a tagjai gondoskodnak az újabb generáció utánpótlásáról. A táblázat által bemutatott 11 évben a 2008-as év mondható eddig a legeredményesebbnek ebből a szempontból, ekkor nyolc gyermek jött világra. Összesen 19 18 év alatti kiskorú él a völgyben, a faluban pedig 11 gyermek származik Krisna-hívőktől, együttesen a legfiatalabb gene-

¹² S.Á. 2009. április 1. – Interjú

¹³ A 2010-re vonatkozó adatok még nem tekinthetők véglegesnek, a táblázat az áprilisig történt létszámváltozást mutatja.

ráció tehát 30 főt tesz ki. A kutatás ideje alatt 5 várandós nő volt a völgyben, akikből hárman 2010-ben, ketten 2011-ben hozták gyermeküket világra. Úgy gondolom, ez a létszám biztos utánpótlásra már elegendő lehet, ha a gyermekeket sikerül a közösségnek megtartani – amiért meg is tesznek mindent, például külön iskolát hoztak létre, ahol – a NAT-ban meghatározott kötelező tárgyak és anyag mellett – az oktatók az általuk folytatott életmódról és a vallás tanainak alapjairól adja át tudását a fiataloknak.

Társadalmi jelzők – fő	1999	2000	..01	..02	..03	..04	..05	..06	..07	..08	..09	..10
Krisna-völgyben lakó hívők	79	100	114	143	140	152	145	132	131	121	129	136
Somogyvamoson lakó hívők	11	21	10	15	18	24	25	30	34	30	34	38
Gyerekek születése	0	0	3	2	3	4	0	1	1	8	5	3
Összlétszám	90	121	124	158	158	176	170	162	165	151	163	174

1. táblázat. 1999–2010 közötti adatok a Krisna-völgy igazgatósága által készített nyilvántartásból.

HATÁROK A TÉRBEN

Egy sorompó jelentése általában egyértelmű: elválaszt, elhatárol minket valamitől, attól a területtől, melynek határát jelzi, valamint összeköti azokat a területeket, melyeknek határán áll. A Krisna-völgy bejáratánál álló sorompó azonban felvetette bennem a kérdést, vajon itt milyen mértékben kell komolyan venni az egyes területek egymástól való elválasztását, és tulajdonképpen miket határol el egymástól ez a fémkar. Mennyiben jelent tényleges elválasztó pontot és mennyiben szimbolikus a jelentése? Ezek a kérdések újabbakat generálnak, melyek már nemcsak a sorompóra vonatkoznak, hanem Krisna-völgy egész területére: hol van Krisna-völgy határa, milyen értelemben van határa, és egyáltalán van-e határa?

George Simmel *Híd és ajtó* című esszéjében (Simmel 1909) a határ kettős jelentését két metafora segítségével mutatja be, melyek mindig egyszerre jelennek meg a határ fogalmában. A híd az egyesítés jelképe, összekapcsolja a két területet, ami között található. Az ajtó – esetünkben sorompó – mint határátkelőhely jelenik meg, hiszen két lehetséges állása (zárva vagy nyitva) szabályozza a kint és bent közötti áramlásokat. A határ tehát egyfelől a híd révén ösztönzi, másfelől az ajtó által szabályozza a különféle mozgásokat. Ahogy Böröcz fogalmaz: „A híd és az ajtó – a kapcsolódás és a kizárás vagy átengedés – logikája mindig együtt és

egyszerre jelenik meg a határ fogalmában. A határ: ajtókkal felszerelt híd” (Böröcz 2002: 135). Simmel elméletével kapcsolatban azonban feltehető a kérdés, hogy a híd metaforája nem felesleges elem e a határ magyarázatakor. Hiszen ha az ajtó nyitva áll, akkor az önmagában egy híd, mert összeköti az általa elválasztott területeket, míg ha zárva van, akkor falat képez közékük. Jó példa erre a várak le- és felnyitható ajtaja. Ha leeresztik, hidat képez a várárok fölé, ha felvonják, belesimul a falba. Tehát maga az ajtó egyben a híd és a megállást parancsoló határ.

A sorompó által a határ tehát elhatárol egy jellegzetes társadalmi-kulturális tulajdonságokkal rendelkező területet. Jelen esetben, egy a hazai kultúrától erőteljesen eltérő, másik kultúrát gyakorló közösség életterét választja el a többségi társadalomtól. Azonban ma már nemcsak Krisna-völgy területén, hanem a sorompón kívül, Somogyvámoson is sok Krisna-hívő él, ezért tartom fontosnak megvizsgálni a sorompó jelenlegi (szimbolikus) funkcióját. Azoknak a hívőknek a megjelenésével, akik már nem a szorosan vett Krisna-völgy határain belül, hanem „kint” laknak, elhalványul a sorompó egyértelmű elválasztó szerepe. Hiszen akik kint vannak, ugyanolyan elkötelezettek lehetnek Krisna iránt, mint akik a völgyben laknak: szinte egész napjukat a völgyben töltik, ugyanazokat az elveket vallják, mint a bentiek, a különbség egyes esetekben tényleg csak annyi, hogy lakhelyük a sorompón kívül található.

A sorompó kijelöli a bejáratot, ahol be lehet menni Krisna-völgy magánterületére, arra a 266 hektáros területre, ahol a Krisna iránt elkötelezett hívők közös ideológia alapján élik mindennapjaikat, minél inkább törekedve egy hosszútávon fenntartható, önellátó társadalom létrehozására, melynek egyik fontos eleme a környezettudatos biogazdálkodás, valamint a szent állatoknak tartott tehének és ökrök tartása. A környezettudatos gazdálkodás Somogyvámoson is megjelenik, a kint lakó bhakták szinte mindegyike termel egy kevés zöldséget, gyümölcsöt a házakat körülvevő kertekben. A vegyszermentesség már természetessé vált körükben, tanácsokért, különböző praktikákért pedig bármikor fordulhatnak a Krisna-völgyi biokertészethez. A határt tehát ebből a szempontból sem kell szigorú választópontnak tekintenünk. Fontosabb szempont azonban az, hogy egyre több hívő költözik Somogyvámosra, melynek köszönhetően Krisna-völgy határa egyre inkább elmosódik, folyamatosan alakul, s húzódik kifelé, Somogyvámos területeit magába olvasztva, növelve ezzel Krisna világának területét. Somogyvámost ezért Krisna-völgy és a „külvilág” közötti „köztes világ”-nak nevezem, ahol egyre inkább megvalósulnak a Krisna-völgyi életforma egyes elemei. Tényleges elválasztó pontot csak abban az értelemben képvisel már a sorompó, hogy kijelöli azt a területet, ami a csoport magánterülete. Több hívő szerint a határ csak az anyagi világtól való elzárkózást testesíti meg, hiszen maga a vallás gyakorlása valamint a környezettudatos életmód bárhol máshol folytatható, nem csak Krisna-

völgyben. Azt mondhatjuk tehát, hogy az ajtó, azaz a sorompó folyamatosan nyitva áll a Krisna-hívők számára.

Elengedhetetlen azonban megvizsgálni a hívők viszonyát a nem hívőkkel is, hiszen itt egy olyan esettel állunk szemben, ahol a határ nem csak két komponenszt választ el egymástól. Egyrészt vannak azok a hívők, akik a völgyben laknak, másrészt vannak azok a hívők, akik kint laknak és harmadrészt vannak azok, akik nem Krisna-hívők. A fentiekben a völgyben élő és a kinti hívők kapcsolatát figyelttem meg, és arra a következtetésre jutottam, hogy a köztük húzódó határ, a sorompó elválasztó szerepe egyre inkább elhalványul. A következőkben bemutatom a nem Krisna-hívő lakosok viszonyát a Krisna-hívőkével. A benti és a kinti hívőket itt egy halmazként tárgyalom, hiszen ugyanazt a vallási ideológiát és életmódot képviselik, és mint láttuk, a köztük húzódó határ szinte meg sem jelenik a mindennapi gyakorlatban, mivel a kinti hívők nagy része bent tölti minden napját a völgyben.

A határ a nem Krisna-hívők számára is átjárható bizonyos feltételek mellett. Ha „idegen” lép a területre, akkor rá is vonatkozik néhány alapvető szabály, ezek közé tartozik például, hogy a völgy területén nem szabad húst fogyasztani, dohányozni, valamint a templom épületében cipőben közlekedni. Az sorompó tehát nyitva áll a többségi társadalom számára is, a hívők fontosnak tartják ideológiájukat, életmódjukat minél több emberrel megismertetni, ezáltal a Krisna-tudatot népszerűsíteni. Megpróbálják megtalálni az összes olyan kapcsolódási pontot a többségi társadalommal, ami még összeegyeztethető vallásukkal. A vallási turizmus mára egyik fő tevékenységüké vált, az idegenforgalmi részleg iskolákkal, nyugdíjas klubokkal és különböző szervező irodákkal tart fent kapcsolatot, aminek köszönhetően évente körülbelül 15.000 látogató jár a Krisna-völgyben. A nyitvatartási időben, a belépő fejében idegenvezetéssel vagy anélkül bárki megtekintheti a völgyben folyó életet. A turizmus a hívők számára a vallás hirdetését szolgálja, az idegenforgalom fejlesztése és a PR tevékenységek kapcsán láthatóvá válik, hogy Krisna-völgy az „egyszerű élet, emelkedett gondolkodás” szlogenjével ellentétben a 21. század legmodernebb eszközeihez nyúl annak érdekében, hogy vallásukat, életmódjukat népszerűsítsék.¹⁴ Köves Katalinnál olvashatjuk, hogy a hívők számára az „amúgy maximálisan üzleti jelleggel működő idegenforgalom tehát azáltal legitimálódik, hogy a Krisna-tudat hirdetését szolgálja, rengeteg emberrel megismerteti azt...” (Köves 2001: 58).

A határ, mely Krisna-hívő és nem Krisna-hívő között húzódik, ideológiai, életmódbeli és identitásbeli határ. Ideológiai, mert a közösség egy meghatározott vallási rendszer elvei alapján éli életét, életmódbeli, mert egy tudatos, önellátásra törekvő, a vallás elveivel szintén szorosan összefüggő egyszerű életet folytatnak.

¹⁴ Ezzel a témakörrel Köves Katalin szakdolgozata részletesen foglalkozik (Köves 2001).

És végül identitásbeli, hiszen a határ kijelölése szorosan kapcsolódik az önmeghatározás kérdésével. „Ha a csoport saját maga jelöli ki a saját határait, akkor a határjelek egyúttal identifikációs bázisul is szolgálnak.” (Bindorffer 2004: 31), hiszen „a határ kijelölése nem jelent mást, mint bizonyos csoportra jellemzőnek tartott ismérvek kiválogatását a rendelkezésre álló társadalmi kategóriakészletből, valamint ezek tudatosítását és internalizálását” (Bindorffer 2004: 31). A Krisna-hívők erőteljesen eltérő identitással rendelkeznek a Somogyvámoson élő, nem a mozgalomhoz tartozó lakosokhoz képest. A faluban a Krisna-hívők megjelenésével két ellentétes világgéppel rendelkező közösség került egymás mellé: az egyik oldalon találhatóunk egy, a városi fogyasztói mintákat követni vágyó falusi közösséget, a másik oldalon pedig egy egyszerű és tudatos életmódot folytató vallási csoportot.

Az ellentétek ellenére a két közösség élete szorosan összekapcsolódik, Barabás Máté rávilágít arra, hogy „az egész helyzet paradoxonát az adja, hogy a fizikai fejlődést elvető, a hagyományos-természetes világgépet közvetítő vallási csoport jelenléte nagymértékben indukálja a falu lakosságának gazdasági, infrastrukturális növekedését” (Barabás 1997: 9). A Krisna-völgy által lebonyolított turizmus révén a falu hírnevét is magukkal viszik az idelátogató turisták, valamint a völgyben végezhető alkalmi munkák lehetősége is a falu lakosainak gazdasági helyzetét javítja.

Azok a somogyvámosi lakosok, akik nem tartoznak a Hare Krisna mozgalomhoz, eltérő nézeteket vallanak a falujukban élő közösségről. Vannak, akik ellenszenvvel fordulnak feléjük, és egyáltalán nem tartják jónak jelenlétüket, és vannak, akik lehetőséget látnak abban, hogy ez a számukra idegen csoport településükre költözött, értékeli és elfogadják a közösség elveit. A lakosok többsége egyáltalán nincs tisztában a Krisna vallás mélyebb filozófiai tanaival és az általuk folytatott életmód jelentőségével.

Úgy gondolom, hogy annak ellenére, hogy két ellentétes életvitelű közösséget találunk ugyanazon a területen, idővel egyre közelebb kerülnek egymáshoz. Egyikük átadhatja tudását a másiknak, s közös összefogással biztos jövőt teremhetnek maguknak. Az összefogásra már szervezetek is alakultak, melyek próbálják a két közösséget egymáshoz közelebb hozni. A 2008-ban megalakult Ök völgy alapítvány, mely többek között a társadalom szélesebb körének környezettudatos nevelésére törekszik, és a még alakulóban levő Somogyvámosért Egyesület közös célja Krisna-völgy és az őt befogadó település, Somogyvámos kapcsolatának elmélyítése, elsősorban a falu környezettudatos fejlődését tartva szem előtt.

„Szeretnénk, hogy Somogyvámos egy olyan faluvá váljon, ami mind Magyarország, mind az európai közösség számára példa értékű a fenntarthatóság szempontjából. Szeretnénk, hogy minél inkább a fenntartható állapotot próbálja meg megközelíteni, bemutatni, tükrözni, arra egy példát mutatni.”

– fogalmaz az egyik vezető.¹⁵

A közös együttműködést a 2010-es választások eredménye is megkívánja, hiszen az öt fős Somogyvámosi önkormányzatba három Krisna-hívő is bekerült, így a falu és a völgy további sorsa egyre inkább közös úton vezet.

Azt gondolhatnánk, hogy egy kint lakó Krisna-hívőnek több kapcsolata van a nem hívő helyiekkel, hiszen mégiscsak egymás mellett, velük szomszédos házakban élnek. Azonban a terepen szerzett tapasztalatok és az ez irányú kérdéseimre kapott válaszok azt mutatják, hogy a kinti hívők sem tartanak fenn különösebben szoros kapcsolatot a helyiekkel. Mivel a hívők idejük nagy részét a völgyben töltik, a közösségben alakítják ki egymás között a szükséges kapcsolatokat, és a somogyvámosiakkal csak szomszédi viszonyban vannak. A következő interjúrészletben egy kint lakó hívő arra a kérdésemre válaszolt, hogy a faluban élő nem Krisna-hívőkkel van-e kapcsolata. „Akik nem krisnások, olyanokkal nincs [...] igazából olyanokkal nincs. Hát bejárok dolgozni, azokkal az emberekkel vagyok kapcsolatban, úgyhogy nem alakult ki semmiféle különösebb kapcsolat.”¹⁶

A krisnás közösség azonban szilárdan megvetette lábait Somogyvámoson, amit a több helyi lakosban megfogalmazódó félelem is bizonyít. Néhány falusi attól tart, hogy egy-két éven belül a Krisna-hívők többségbe kerülhetnek a településen. A helyiek arról is panaszkodnak, hogy a környező települések őket krisnás faluként emlegetik, a lakosokat pedig viccelődve krisnásoknak nevezik (Barabás 1997: 11).

BELSŐ HATÁROK

A Krisna-völgy területén belül is felfedezhetőek különböző határok, melyek átlépéséhez nagyon szigorú feltételeknek kell eleget tenni, s melyek átlépésére csak egyes hívők vannak felhatalmazva. Érdekes közelebbről megvizsgálni a templom épületét, melyben több ilyen határ is található. Maga a templom is egy olyan hely, melybe, ha belépünk, érezzük, hogy egy másik térbe érkezünk, ahol bizonyos viselkedési szabályokat be kell tartanunk. Cséfalvay Zoltán könyvében olvashatunk röviden egy amerikai pszichológus, R. Barker *behavior setting* fogalmáról, miszerint

„a térben olyan speciális egységek – *behavior setting*-ek – találhatóak, amelyek mintegy előre programozzák viselkedésünket. Ez tulajdonképpen egy meghatározott viselkedési mód, és egy adott környezet összjátékából származó miliő. Ez a miliő meghatározott magatartásra kötelez mindenkit, aki csak vele kapcsolatba kerül” (Cséfalvay 1994: 19).

¹⁵ R.K. 2010. május 5.

¹⁶ M.I. 2009. március 31.

Nemcsak viselkedésünk, hanem hangulatunk is egyből megváltozik, ha egy zajos utcáról egy templomba lépünk. Így van ez Krisna-völgyben is, ahol a templomon kívül is csendes Krisna-hívók még halkabbak és visszafogottabbak lesznek, ha belépnek a szent helyre. A templomban való viselkedés szabályai a következők: cipővel senki nem léphet be – télen padlófűtés segíti ezt az előírást betartani, valamint papucsockat találhatunk a bejáratnál az idelátogató turisták számára. A templomba a nők számára nem illik belépni fedetlen vállal és boka felett érő szoknyában. A leginkább észrevehető szabály azonban a férfiak és a nők elkülönítése, mely rögtön a bejáratnál megjelenik: a férfiak jobb oldalon, a nők baloldalon közlekednek ki és be. A templomszobában zajló szertartásokon is szigorúan elkülönítve helyezkednek el, az oltártól jobbra a nők, balra a férfiak. Étkezésnél a két nem elkülönülve ül a földön, jobb oldalon a férfiak, baloldalon a nők.

A templomon belül az oltár és a konyha sorolható még azokhoz a fontos terkekhez, melyek határainak átlépésére nem minden hívő van felhatalmazva. Az oltáron illetve az oltár mögött elvégzendő feladatokat csak azok a Krisna-hívók végezhetik, akik az oltárszolgálatra jogosultak. Ők mosdatják, öltöztetik az ún. múrtikat (istent ábrázoló szobrok), és különböző egyéb rítusokkal rendszeresen tisztelüket fejezik ki nekik.

A templomban két konyha található: az egyik a múrti-konyha, ahol kizárólag Krisna és párja, Rádharáni számára állítanak elő ételeket, melyeket aztán rituálisan felajánlanak a múrtiknak. A másik konyhában a hívőknek készülnek az ételek (melyeket elfogyasztásuk előtt szintén felajánlanak Krisnának). A konyhákba csak azok a hívők léphetnek be, akik az ételeket készítik, de rájuk is szigorú szabályok vonatkoznak. Néhány ezek közül: alapvető kritérium a tisztaság, ezért lefürödve lehet csak belépni, a nők a menstruáció ideje alatt egyáltalán nem mehetnek be, valamint mindig kötelező a fejet kendővel befedni. A múrti-konyhában még szigorúbb szabályokat kell betartani, melyek előírják, hogy mihez szabad hozzáérni, milyen mantrákat (ímákat) kell közben elmondani, valamint a tisztálkodást is szigorúbb feltételek közé szorítja.

Láthatjuk tehát, hogy a templom épületén belül milyen markáns határvonalak vannak, melyek átlépési feltételeit mindenki számára kötelező betartani.

A mentális tér vizsgálata

Az 1960-as évektől kezdve több tudományágban a tér újfajta vizsgálata jelenik meg. A földrajz, a pszichológia, a nyelvészet és a társadalomtudományok, elsősorban a kulturális antropológia területén egyre többen kezdenek foglalkozni az emberi tudattartalmak térére vonatkozó vizsgálatával. A kulturális antropológiában az ötvenes-hatvanas években lezajló strukturalista és kognitív fordulat hatá-

sára a térre vonatkozó kutatásokra is új szemlélet válik jellemzővé. Az új elméletek szakítanak az addigi térszemlélettel, mely a teret egy állandó, változatlan képződménynek tekintette (Letenyei 2006: 157–158).

Edward T. Hall 1966-ban megjelent, *Rejtett dimenziók* (1978) című könyve az egyik legismertebb antropológiai jellegű munka, mely az élőlények környezetre vonatkozó, kulturálisan meghatározott tudásával, kommunikációjával, illetve térhasználatával foglalkozik. Hall a különböző emberi kultúrák és közösségek tér- és időhasználatának egymással összefüggő vizsgálatára a *proxemika* kifejezést vezeti be. Könyvében hangsúlyozza, hogy az ember és környezete szoros kölcsönhatásban áll egymással, amiből arra a következtetésre jut, hogy bár minden ember ugyanazokkal az érzékszervekkel szerzi a világról tapasztalatait, a térérzékelés mégis kultúránként nagyon eltérő lehet. A kultúra tehát meghatározza viselkedésünket, gondolkodásunkat, látásmódunkat.

Hasonlóan nagy jelentőségű egy másik tudományterületről származó kutató könyve, az amerikai építész Kevin Lynch *The Image of the City* című munkája, mely 1960-ban jelent meg. Lynch empirikus módon vizsgálta különböző városok szerkezetét, környezetét. Boston, Los Angeles és New Jersey lakóit kérte meg, hogy emlékezetből rajzolják le városukat. A szerző elsősorban városépítészeti és városfejlesztési szempontok alapján elemezte az elkészült rajzokat, és megállapította, hogy különböző városok, városrészek vizuálisan eltérő módon értelmezhetőek. A tér öt különféle elemét különítette el a vizsgálat során: útvonalak, határvonalak, csomópontok, jól elhatárolható területek és jelképpé vált objektumok. Az építész kutatásának célja, a minél inkább áttekinthető, „olvasható” város megteremtése volt (Cséfalvay 1994: 287–298).

1973-ban jelent meg Robert M. Downs és David Stea közös műve, *Cognitive Maps and Spatial Behavior: Process and Products* címmel. A könyvben új fogalmat vezet be a szerzőpáros, a mentális vagy kognitív térképezés fogalmát: „pszichológiai folyamatok sorozatából álló folyamat, amely megjegyzi, kódolja, raktározza, előhívja és dekódolja a mindennapi térbeli környezetre vonatkozó információt” (Letenyei 2006: 149). A szerzők a kognitív térképezés három fő sajátosságát emelik ki. Elsőként, a kognitív térképezéshez szükségünk van bizonyos mennyiségű környezeti információra, amelyet érzékszerveinkkel szerzünk meg a környezettel való állandó interakció folyamán. Másodsor, a végtelen számúnak tekinthető információk között sajátos törvényszerűségek alapján szelektálunk. Harmadrészt pedig, a begyűjtött információkat a meglévő tudati tartalmakkal újszerűen strukturálva egy belső képpé alakítjuk. A kognitív térképezés tehát – mondja Downs és Stea – „egy interaktív, szelektív és struktúráteremtő folyamat” (Cséfalvay 1990: 64–65).

A magyar szakirodalom eltérő módon használja a mentális térkép és a kognitív térkép fogalmát. Egyes szerzők szinonimaként kezelik a két kifejezést,

mások két külön dolognak tartják. Letenyei például egy kalap alá veszi a két fogalmat, Cséfalvay Zoltán viszont kifejti, hogy a mentális térkép nem egyezik a kognitív térképpel, „jóval kevesebb annál, csupán térképi szemléltetése mindannak, amit valakinek a kognitív térképéről megtudtunk” (Cséfalvay 1990: 18). A kognitív térképek annak a tudásnak az összességét tartalmazzák, mely a térben való eligazodáshoz szükséges, tehát kollektív kulturális tudást, személyes élményeket, benyomásokat, cselekvési, térhasználati szabályokat. Letenyei László találó megfogalmazásával, „a kognitív térképek olyan ruhafogasok, amelyekre válogatott emlékeinket biggyeszthetjük” (Letenyei 2006: 612). A mentális térkép ennek a komplex tudásnak egy kis szelete, melyet egy adott pillanatban leképez az egyén.

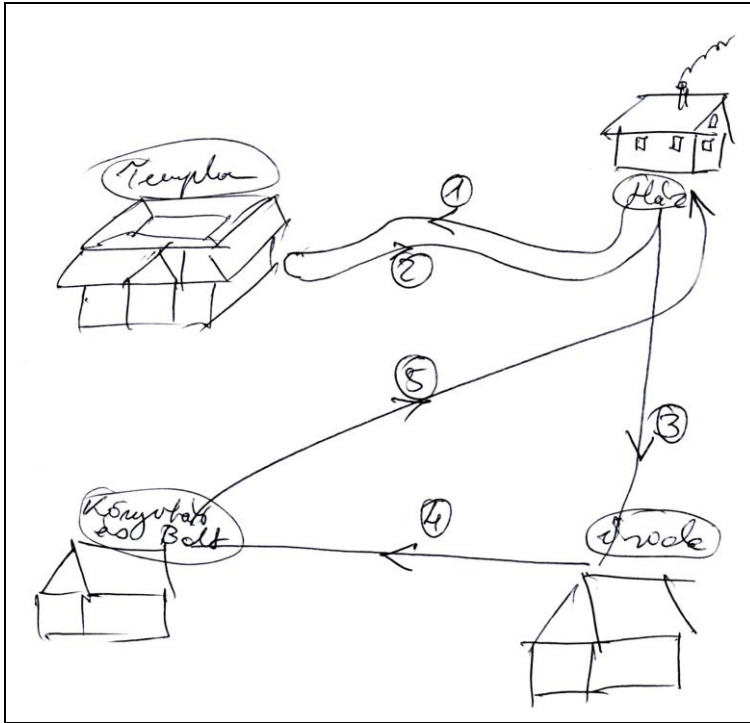
A mentális térképek egyik fontos jellemzője a szubjektivitás. A térbeli világ saját megtapasztalását tükrözik vissza, szubjektív tartalmakat jelenítenek meg, melyek a térképrajzoló véleményét testesítik meg. A körülöttünk lévő térről mindenki máshogy gondolkodik, a tér olyan elemeit tartja fontosnak egyikünk, amelyet másikunk meglehet, észre sem vesz. Ebből kifolyólag ugyanarról a helyről mindegyikünk más képet fest, más elemeket emel ki, mert az észlelt információkat mindenki saját értékrendszeréhez igazítja és így alakul ki egy sajátos struktúra.

A mentális térképek másik alapvető jellemzője, hogy eltérnek a valóságtól, aránytalan méreteket, torz körvonalakat mutatnak a pontos mérőszámokkal dolgozó térképekkel ellentétben. Az elváltozások ellenére ezeken a térképeken könnyű kiigazodni.

Kutatásom részét képezte egy, a mentális térképezés módszerét alkalmazó vizsgálat, melyben Krisna-völgyben lakó hívőket valamint „kint”, Somogyvámoson lakó hívőket kértem meg arra, hogy rajzolják le azt a helyet, ahol élnek. Arra voltam kíváncsi, vajon a nem Krisna-völgyben lakó hívők is ábrázolják-e majd térképükön Krisna-völgyet. A kérdést azért tartottam érdekesnek, mert élnek Somogyvámoson olyan Krisna-hívők is, akik nem a völgyben dolgoznak és különféle okok miatt nagyon ritkán látogatnak el oda. Feltételeztem azonban, hogy ők is megjelenítik majd Krisna-völgyet mentális térképükön, hiszen valamilyen szempontból mégiscsak fontos nekik, hogy a közelében élnek. Azt is érdekesnek tartottam megfigyelni, hogy a völgyben lakó hívők vajon ábrázolják-e a „külvilágot”, vagy csak Krisna-völgy területét. A harmadik kérdés, amire a választ kerestem, hogy a 266 hektáros területből mennyit ismernek, mennyit járnak be a hívők nap, mint nap, mi számukra az a valódi élettér, ahol mindennapjaikat élik. Hogy erre a kérdésre választ kapjak, arra kértem őket, jelöljék be az általuk készített térképen, hogy milyen útvonalakon közlekednek általában. Úgy gondolom, hogy ezekre a kérdésekre a mentális térképezés segítségével találhattam meg legegyszerűbben a választ, mivel ezzel a módszerrel felfedhetőek a közösségek és az egyének térhez kapcsolódó kötődései.

valamint nem egy olyan területről, ahol az ember ne ismerné egyhamar könnyedén ki magát, azonban valószínűleg ez a tényező is befolyásolja gondolkodásunkat.

Összesen harminc darab mentális térképet sikerült összegyűjtenem, melyből tízet Somogyvámoson lakó hívők, húszat pedig Krisna-völgyben lakók készítettek. Ez az arány nagyjából tükrözi a hívők megoszlásának arányát, jelenleg 136 Krisna-hívő él a völgyben és 38 Somogyvámoson.¹⁷ A rajzolók közül 14 nő volt és 16 férfi. Az életkoruk átlagban 30 év körüli, a legfiatalabb rajzoló 6 éves, míg a legidősebb 52 éves volt.

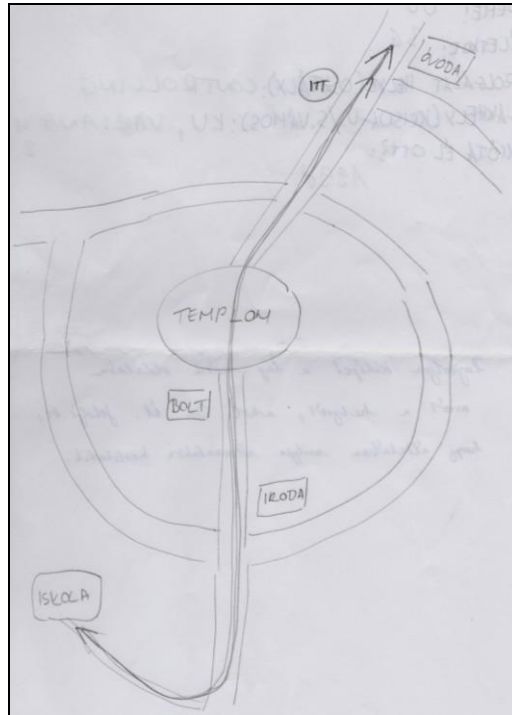

2. kép. mentális térkép. 43 éves férfi. Szolgálat helye: oktatás.
Lakhely: öt éve él Krisna-völgyben.

A kérés a következőképpen hangzott: „Rajzoljon térképet arról a helyről, ahol Ön él. Jelölje be, hogy általában milyen útvonalakon közlekedik.” A harminc térkép mindegyike ábrázolta a készítőjének lakhelyét valamint – egy kivételével – a Krisna-völgyi templomot. Az egy kivétel a legfiatalabb rajzoló térképe volt, egy hat éves kisgyereké, aki Somogyvámoson él szüleiével és nagyon ritkán, évente egy-két alka-

¹⁷ Az adatok Krisna-völgy vezetősege által készített nyilvántartásból származnak. A hívők száma folyamatosan változik, az itt megadott számok 2010 áprilisára vonatkoznak.

lommal látogat el a völgybe. Feltételezésem – hogy a „kinti” hívők térképein is megjelenik a völgy, vagy legalább a völgyet szimbolizáló, annak legfontosabb elemét képező templom – beigazolódott. Feltehető a kérdés, hogy miért él egy hívő Krisna-völgy mellett, ha szinte egyáltalán nem látogatja a magyarországi Krisna-hívők fellegvárát. Általában azt a választ kaptam erre a kérdésre, hogy a hívőknek fontos és jó, ha egy szent hely közelében élhetnek. Mircea Eliade is ezt emeli ki a vallásos ember egyik fontos jellemzőjeként: „... a vallásos ember mindig arra törekszik, hogy szent univerzumban éljen, következésképpen egész élményvilága másmilyen, mint a vallásos érzés nélküli emberé, azé az emberé, aki deszakralizált világban él” (Eliade 1987: 9). Egy vallásos ember számára fontos tehát, hogy olyan környezetben éljen, ahol minél több elem kapcsolódik vallásához, ahol hasonló elvek szerint él, gondolkodik a többség, mint ő. A hívők így fogalmazznak: „Szent hely közelében élni nagyon jó.”¹⁸ Egy másik hívő szavai: „Nekem rengeteget számít, hogy itt élhetek, együtt ezzel a közösséggel.”¹⁹

3. kép. *mentális térkép*. 36 éves nő. Szolgálat helye: controlling. Lakhely: tizenkét éve él Krisna-völgyben.

¹⁸ R.K. 2010. május 5.

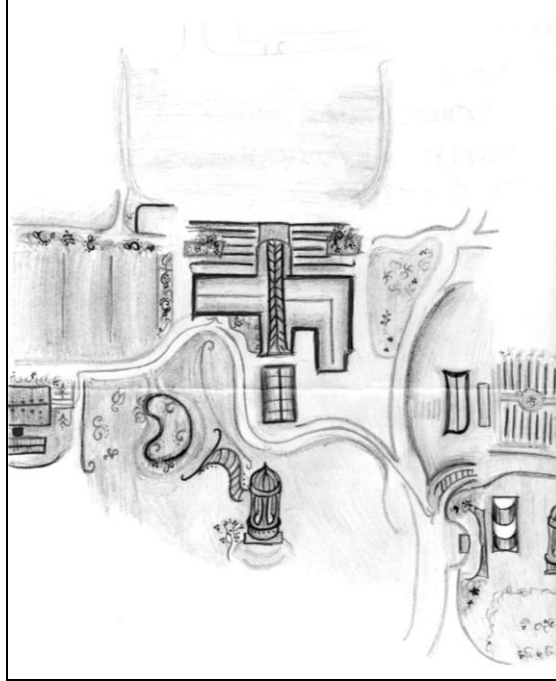
¹⁹ S. 2009. április 1.

A térképek nagy részén a templom központi helyet foglal el, a térkép közepén, valamilyen módon kiemelve. A többi hely, a lakás, a munka helyszíne a templomhoz viszonyítva van berajzolva. Ez is mutatja, hogy a közösség legfontosabb épülete a templom, ami egyben kulturális központ is. Itt végzik a szertartásokat, itt tartják a közös étkezéseket, ez az épület tartja össze a közösséget.

„... a lokális identifikáció rendkívüli mértékben felerősítheti a különböző társadalmi csoportok területi elkülönülését, szegregációját” – írja Cséfalvay (1990: 94). A lakóhellyel való azonosulást, lokális azonosság tudatot olvashatunk ki abból, hogy a húsz Krisna-völgyben élő rajzolóból csak kettő olyan akadt, aki a völgy mellett Somogyvámoson is jelölt valami elemet a térképén. Négyen voltak, akik nyíllal jelezték Somogyvámos irányát, „a falu”, vagy „kijárat a völgyből” magyarázattal. A völgyben élők tehát szinte teljes mértékben azonosultak az általuk választott térrel és nemcsak életmódjukban, hanem rajzukon is elhatárolódnak a „külvilágtól”. A völgy kijelölt határa egy olyan törésvonalat jelöl, amely kognitív értelemben határozottan elválasztja az adott mentális teret a többitől.

A templom és a lakhely mellett általában még a kertészet, a gyümölcsös, a tehenészet, az iroda és az iskola (krisnás kifejezéssel: *gurukula*) jelenik meg a térképek szinte mindegyikén. Azonban igen kevés az olyan rajz, ami egész Krisna-völgy területét ábrázolja, és ebből következik, hogy kevés az olyan hívő, aki egész Krisna-völgy területét bejárja. Akik nemcsak az előbb felsorolt alapelemeket jelenítették meg a képen, hanem távolabbi helyszíneket is, mint például erdők, legelők, azok be is járják azokat a területeket, hiszen bejelölték, hogy arra is szoktak közlekedni. Ezeknek a területeknek a bejárását többen a reggeli szertartás egyik része, az úgy nevezett dzsapázás közben teszik meg. A dzsapázás lényege, hogy a hívők egy 108 golyóból álló imafüzért, dzsapa-láncot használva, minden egyes láncszemnél elmondják a mahá-mantrát, mely így hangzik: *Haré Krisna, Haré Krisna, Krisna Krisna, Haré Haré, Haré Ráma, Haré Ráma, Ráma Ráma, Haré, Haré*. Az imában a szent neveket ismételtetik, és kérik Istent, hogy fogadja őket szolgálataiba. Ez egy „körnek” számít, az avatott hívők számára azonban tizenhat dzsapakör kötelező naponta, aminek elvégzése másfél-két órát vesz igénybe. Ezt az időt van, aki a templomban, egy helyben ülve tölti el, van, aki járkal a templomon belül, és van néhány olyan, aki Krisna-völgy területén sétál, esetleg biciklizik, miközben az imát mormolja. Az utóbbiak mentális térképükön megjelenítették ezeket a bejárt területeket is. Az ő életterükbe beletartoznak ezek a távolabbi helyszínek is, de a többség javarészt csak a templom, a lakhely és a szolgálati hely közötti útvonalakon közlekedik.

Nemek szerint nem találtam nagy eltérést a térképek között, a férfiak és a nők körében is akadtak olyanok, akik részletesen kidolgozták a rajzot, és olyanok is, akik csak néhány elemet tartottak fontosnak megjeleníteni.²⁰

4. kép. *mentális térkép*. 21 éves nő. Szolgálat helye: kertészet.
Lakhely: egy éve él Krisna-völgyben.

Összefoglalásként azt mondhatjuk, hogy míg a mindennapi gyakorlatban azt tapasztaljuk, hogy a határ, a sorompó jelentősége elmosódik, elhalványul, addig a másik síkon, a Krisna-völgyi hívők fejében, kognitív értelemben az a határ nagyon is erősen létezik. Ugyanazok a hívők, akik beszélgetéseink során hangsúlyozták, hogy a határ tulajdonképpen csak az anyagi világtól való elhatárolódás jelképe, azoknak térképein egyértelmű a határ jelenléte. Ugyanezt a kettősséget olvashatjuk ki abból az idézett interjúrészletből is, ahol a hívő elmondja, hogy tulajdonképpen nincs sok különbség kint és bent között, de megfogalmazza, hogy ő nem akart soha kinti lenni. Fontos azonban kihangsúlyozni, hogy a kint élő hívők térképein ugyanakkor megjelenik a völgy, tehát az ő számukra nem olyan

²⁰ Ami különbséget jelent, hogy három, nő által készített térkép színes. A színek jelentőségére vonatkozó magyarázatot a mentális térképezés szakirodalmában nem találtam. Lehetséges, hogy a pszichológia választ adhatna erre a kérdésre, de jelen esetben ezzel mélyebben nincs lehetőségem foglalkozni.

erős a határ jelentése, hiszen nem véletlenül élnek a völgy közelében. A bentiek azonban egyértelműen csak a völgyet ábrázolták térképükön, az ő térérzékelésükben megfigyelhető tehát a helyhez való erőteljes ragaszkodásuk.

Összegzés

Tanulmányomban egy, a hazánkban markánsan jelenlévő vallási közösség, a Krisna-völgyben élő hívők és a velük közös határon élők életterét, a közöttük létrejövő kapcsolatokat, interakciókat vizsgáltam meg. Feltérképeztem a Krisna-völgyi hívők, a Somogyvámoson élő Krisna-hívők és a faluban élő helyi lakosok között húzódó határok mibenlétét, és ezeknek a határoknak átlépési lehetőségét. A kinti és benti Krisna-hívők esetében egy olyan jelenségre mutattam rá, ahol a mindennapi gyakorlat térhasználata eltér a hívők mentális térérzékelésétől. A Krisna-hívők és a nem Krisna-hívő közötti kapcsolatok vizsgálatánál pedig arra a megállapításra jutottam, hogy amellett, hogy erőteljes életmódbeli, ideológiai és identitásbeli határ húzódik közöttük, a két világ mégis próbál egyre inkább együttműködni és nyitni a másik felé.

Megvizsgáltam továbbá a kinti és a benti hívők közötti életmódbeli különbségeket, a völgybe való bekerülés folyamatát, és azokat az okokat, amelyek miatt egy hívő a kinti létet választja a benti helyett.

A kutatás további fontos eredményekre juthatna, ha a nem Krisna hívő somogyvámosi lakosokkal is készítenénk mentális térképeket, és ezeken megfigyelnénk, hogy hol húzódnak az ő kognitív életterük határai, vajon ábrázolják-e Krisna-völgyet térképükön vagy sem. A somogyvámosi nem Krisna-hívők, a völgyről és a hívőkről megfogalmazott ellentétes gondolatait is érdemes lenne tovább vizsgálni. Somogyvámos és Krisna-völgy együttműködési kísérletének megfigyelése jelenleg talán a legaktuálisabb kutatási téma ezen a területen, hiszen – ahogyan korábban már említettem – a 2010-es önkormányzati választások eredményeként az ötfős somogyvámosi önkormányzatba három Krisna-hívő is bekerült, egyikük alpolgármesteri poszton. Így a falunak és a völgynek mindenképpen ki kell alakítania olyan közös nevezőket, amelyek mentén együtt tudnak működni, s amely együttműködés révén elősegíthetik a település fejlődését.

„Krisna-völgy egy békés sziget a rohanó hétköznapi tengerén” – olvashatjuk az interneten.²¹ A bevezetőben felvetett kérdésre, – hogy Krisna-völgy „békés szigete” valóban szigetként válik-e le a többségi társadalomról, vagy egy olyan csoportról beszélhetünk, amely egyre inkább átértelmezi önmaga által felállított határait és próbál a társadalom többi tagjával közösen együttműködni –,

²¹ www.krisnavolgy.hu (A letöltés dátuma: 2010. szeptember 25.)

véleményem szerint az utóbbi verzió a helyes válasz. Mint általában minden társadalmi csoportnak, Krisna-völgynek is megvannak a saját határai és szabályai, ugyanakkor a völgy bárki számára nyitva áll. Mint láttuk, a hívőknek nagyon fontos, hogy tanaikat minél több emberhez eljuttassák, és egyre inkább próbálnak a nem az ő tanaikat valló többségi társadalommal is jó kapcsolatot kialakítani, ezért úgy gondolom, nem egy erősen elzárkózott közösségről van szó. A sziget hasonlatot továbbgondolva, talán fogalmazhatunk úgy, hogy: Krisna-völgy egyre inkább egy békés *félsziget* a rohanó hétköznapok tengerén.

Felhasznált irodalom

BARABÁS Máté

1997 *Közösségek találkozója. Krisna-völgy Somogyvámoson.* Elektronikus kiadás: Terebess Ázsia E-Tár. <http://www.terebess.hu/keletkultinfo/barabas.html> (A letöltés dátuma: 2009. március 12.)

2003 *Kultúrák határain: közösségek találkozója, avagy a védikus misszionáriusok utazása. A modern Krisna-tudat diffúziója.* Szakdolgozat. Budapest: ELTE BTK Néprajzi Tanszék

BINDORFFER Györgyi

2004 *Határon innen – határon túl. Etnikai határok, határfenntartás, interetnikus kapcsolatok.* http://www.mtaki.hu/docs/ter_es_terep_03/t_e_t_bindorffer_gyorgyi_hataron_innen_hataron_tul.pdf. (A letöltés dátuma: 2010. október 2.)

BŐRÖCZ József

2002 A határ: társadalmi tény. *Replika* 47–48. 133–142.

CSÉFALVY Zoltán

1990 *Térképek a fejünkben.* Budapest: Akadémiai

1994 *A modern társadalomföldrajz kézikönyve.* Budapest: IKVA Könyvkiadó Kft.

ELIADE, Mircea

1987 *Szent és profán.* Budapest: Európa

FARKAS Judit

2009 „Krisna egyik kertje” Hitorientált életmód és környezetátalakítás Somogyvámoson. In Andrásfalvy Bertalan (szerk.): *Antropogén ökológiai változások a Kárpát-medencében.* 331–346. Pécs – Budapest: PTE Néprajz – Kulturális Antropológia Tanszék – L'Harmattan

HALL, Edward T.

1987 *Rejtett dimenziók.* Budapest: Gondolat

IZMÉNYI Éva – NAGY Jenő – Dr. TROSZT Tibor (főszerk.)

1998 *Magyarország Megyei Kézikönyvei 14. Somogy megye kézikönyve.* Budapest: SZÜV-CEBA Kiadó

KAMARÁS István

1998 *Krisnások Magyarországon.* Budapest: Iskolakultúra

KASZA Sándor (főszerk.)

2004 *Magyarország Régiói. Dél-Dunántúl. Somogy megye kézikönyve.* Budapest: CEBA Kiadó

KÖVES Katalin

2001 *Intézményesülési folyamatok a somogyvámosi krisnás közösségben.* Szakdolgozat. Budapest: ELTE Szociológia Tanszék

LETENYEI László

2006 *Településkutatás I. Módszertani kézikönyv*. Budapest: Új Mandátum – Ráció

SIMMEL, George

1909 Brücke und Tür. In Simmel Georg: *Das Individuum und die Freiheit. Essais*. 2–12.
Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag

Hivatkozott internetes oldalak

<http://krisnavolgy.hu/> (A letöltés dátuma: 2010. szeptember 25.)

www.ksh.hu (A letöltés dátuma: 2010. szeptember 13.)

www.somogy.hu/somogyvamos (A letöltés dátuma: 2010. október 6.)

Judit Varga

INSIDE AND OUTSIDE OF BARRIERS – KRISHNA VALLEY IN SOMOGYVÁMOS, HUNGARY

Abstract: Krishna Valley is a peaceful island in the sea of everyday turmoil – states their website. The essay discusses in what sense this „peaceful island” detaches itself, as an island, from the mainstream society, and the kind of community it creates: whether it is a strictly isolated one, or a group that gradually redefines its self-set boundaries and attempts to cooperate with other members of the society. Furthermore, the study examines the life-worlds of the devotees in the Krishna Valley and of those living along the shared borders of the Valley. It explores the relationships forming between them, their interactions, and it also tries to map the nature of the borders between the devotees in the Krishna Valley, the Krishna devotees in *Somogyvamos* and the villagers, searching also for possibilities of crossing these borders. It is pointed out in relation to the Krishna devotees in the Valley and those in the village that the use of space in everyday practice differs from the devotees’ mental perception of space. The differences in the life style of the devotees in the Valley and of those in the village are also discussed, as well as the process of and grounds for settling in the Valley, and the reasons why some devotees prefer living outside, in *Somogyvamos*, instead of living inside, in the Valley.

Keywords: Krishna Valley, use of space, borders, mental mapping